

Institutionen för klinisk och experimentell medicin
CSAN
Barn och ungdomspsykiatri, 581 85 Linköping .
Tfn 010-1030000

Barnets röst på nätverksmöten. Hur framförs den?

Lisbet Karlstrand & Katharina Sonesson

Psykoterapeututbildning med inriktning systemisk familjeterapi

Examensuppsats

Höstterminen 2016

Handledare: Marie Wadsby

Sammanfattning

Föreliggande kvalitativa studie visade professionellas beskrivning av hur barnets röst framförs vid nätverksmöten. Studien beskrev även vad som påverkar och vem som bedömer barnets deltagande på ett nätverksmöte. Tio terapeuter vid barn- och ungdomspsykiatri i sydöstra Sverige intervjuades med hjälp av en semistrukturerad frågeguide.

En slutsats är att nätverksmöten så gott som alltid kan anpassas så att barnet kan närvara. Resultatet innehåller därmed inte bara beskrivningar av metoder och tekniker, som kan hjälpa barn att höras, utan också reflektioner kring mötets utformande, för att överhuvudtaget möjliggöra barnfokus. I undersökningen framkom det känslomässiga klimatets betydelse för att barnets röst ska framföras och bli hörd. En annan slutsats är att barnet inte bör närvara i alla möten. Det framkom viss osäkerhet om vem som har det yttersta ansvaret i bedömningen av barnets delaktighet.

Nyckelord: Nätverksmöte, barnets röst, barnets delaktighet, systemteori, utvecklingsekologisk teori.

Abstract

The present qualitative study showed descriptions from professionals, how the voice of the child was carried forward during network meetings. The study also described what is influencing and who is judging the child's participation in a network meeting. Ten therapists at the child- and youth psychiatry department in south-east Sweden were interviewed by means of a semi-structured question guide.

One conclusion is that network meetings almost always may be adapted in a way that the child is able to attend. Hence, the result does not only include descriptions of methods and techniques which may assist in listening to the child, but also reflections around the structure of the meeting, in order to, on the whole enabling a child focus. In the investigation an emotional climate appeared to be important in order for the voice of the child to be carried forward and to be understood. Another conclusion was that the child should not attend in all meetings. There appeared some uncertainty about who has the ultimate responsibility in the judgement of the participation of the child.

Keywords: Network meeting, the voice of the child, the child's participation, system theory, ecological systems theory

Innehållsförteckning

Inledning	1
Teoretiska perspektiv	2
<i>Systemteoretiskt perspektiv</i>	2
<i>Kommunikationsteoretiskt perspektiv</i>	4
<i>Det salutogena perspektivet</i>	4
Tidigare forskning	5
Syfte och frågeställningar	7
Metod	7
<i>Val av metod</i>	7
<i>Val av undersökningspersoner</i>	7
<i>Undersökningsgruppen</i>	8
<i>Bortfall</i>	9
<i>Tillvägagångsätt</i>	9
Etiska överväganden	10
Resultat	10
<i>Fysisk medverkan</i>	11
<i>Vad avgör barnets fysiska deltagande</i>	12
<i>Vem/vilka avgör barnets fysiska närvaro</i>	13
<i>Hur framförs barnets röst på nätverksmöten, tema 1</i>	13
<i>Barnets egen röst</i>	13
<i>Icke verbal kommunikation</i>	14

<i>Personlig relation till barnet</i>	14
<i>Lagar om barns rättigheter</i>	14
<i>Hur framförs barnets röst på nätverksmöten, tema 2</i>	15
<i>Att förbereda barnet</i>	15
<i>Hur ska barnets röst framföras</i>	15
<i>Reda ut faktorer som hindrar barnfokus</i>	15
<i>Tydligt syfte</i>	16
<i>Anpassat möte</i>	16
<i>Lyssna på barnets röst</i>	18
<i>Gott känslomässigt klimat</i>	18
Diskussion	18
<i>Resultatdiskussion</i>	19
<i>Mikrosystem</i>	19
<i>Mesosystem</i>	20
<i>Exosystem</i>	22
<i>Makrosystem</i>	23
<i>Barnets röst</i>	23
<i>Metoddiskussion</i>	24
Slutsatser	26
Förslag på fortsatt forskning	26
Referenser	28
Bilaga 1, frågeguide	30
Bilaga 2, checklista	32

Barnets röst på nätverksmöten. Hur hör vi den?

Inledning

Barnets position i familjen, i samhället och i samtalet har under de senare decennierna tydliggjorts och förstärkts allt mer. Barnets röst bjuds in i allt fler sammanhang och är inte bara accepterad utan önskvärd och efterfrågad (Head, 1998). Vi anstränger oss att möta och förstå. Vi skapar lagar och regler. Vi gör etiska ställningstaganden och bedömningar utifrån barnets behov och rättigheter. Och ändå är det så svårt ibland. *Hur* går professionella till väga för att nå ambitionen att låta barnet komma till tals?

Nätverksmötet är, enligt Hedberg Eriksson, Tenerz, Ström & Moody Källberg (2013), en arena som kommit att ha flera syften och sammanhang. Dels kan det handla om nätverksterapi där professionella nätverksledare bjuder in till samtal med process- och behandlingsfokus. Det kan också handla om lagstadgade möten där flera verksamheter möts för samarbete och beslut om insatser, och allt däremellan.

Fokus på nätverksmöten har ökat inom barn- och ungdomspsykiatri sedan lagregeln om samordnad individuell plan, SIP infördes 2010. Lagregeln om individuell plan finns både i 2 kap. 7 § socialtjänstlagen (2001:453), SoL, och i 3 f § hälso- och sjukvårdslagen (1982:763), HSL. Här tydliggörs att oavsett orsak till barns problem behöver socialtjänst, förskola och skola tillsammans med hälso- och sjukvård samverka i hög utsträckning för att barn ska få ett synkroniserat stöd när de har behov av det. Sveriges Kommuner och Landsting, SKL, beskriver hur barns och ungas psykiska hälsa ska mötas med ett helhetsperspektiv. Det vill säga att barn, unga och deras närstående ska få den hjälp de behöver, när de behöver det ("Överenskommelsen", 2016).

Nätverksterapin spreds till Europa från USA på 1970-talet. Nätverkslag bildades och började systematiskt tillämpa terapin där patienten ses i sin sociala kontext (Hedberg Eriksson et al., 2013). Svenska föreningen för familjeterapi, SFFT, utsåg 2014 nätverksgruppen från Västerås till årets familjeterapeuter. Deras bok betonar vikten av kopplingen mellan nätverksarbetet och systemteorins rötter samt anpassning till socialt och pedagogiskt arbete (Hedberg Eriksson et al., 2013).

Författarnas utgångspunkt var att nätverksmöten ska bidra till att nätverket ges goda förutsättningar att utveckla vad de kallar en ny funktionsnivå. De beskriver att det handlar om ett ökat engagemang och ett förbättrat samarbete i nätverket. Vidare ser man nätverksmötet

som en del av ett större sammanhang, nätverksmötet och mötesprocessen ses som delar av en större helhet (Hedberg Eriksson et al., 2013). Numera är det en självklarhet att vi vill möta och förstå barn, att vi vill att de ska synas och höras i olika sammanhang. Ett samtal med en ung person kan tyckas vara det naturligaste i världen samtidigt som det av vissa beskrivs som en konstform (Mårtens, 2015). Det krävs intuition, lyhördhet och erfarenhet tillsammans med kunskap om barns utvecklingsnivå och olika uttryckssätt (Mårtens, 2015). Barn- och ungdomspsykiatrin vill vara bra på denna konstform och anstränger sig för att utforma samtalsarenor så att de blir optimala och åldersadekvata. Ändå är det flera ställningstaganden som behöver göras och ibland behöver barnet skyddas från ett sammanhang det inte är moget för eller inte ska behöva ta del av (Wilson, 2001). Risken är dock att vi fastnar i sammanhang där vi snarare pratar *om* än *med* barnen (Wilson, 2001).

Teoretiska perspektiv

Vid val av teorier, för att belysa våra frågeställningar, var det systemteoretiska perspektivet ett självklart val, då det betonar vikten av att se barnet i dess kontext. Vi valde systemteorin (Von Bertalanffy, 2015) som teoretisk förankring samt Bronfenbrenners utvecklingsekologiska perspektiv (Bronfenbrenner, 1979) för att fördjupa förståelsen om olika system och deras samspel. Under analysprocessen kom vi fram till att kommunikationsteorin (Watzlawick, Beavin och Jackson, 1967) såväl som det salutogena perspektivet (Antonovsky, 2005) kunde vara användbara vid analys samt förståelse.

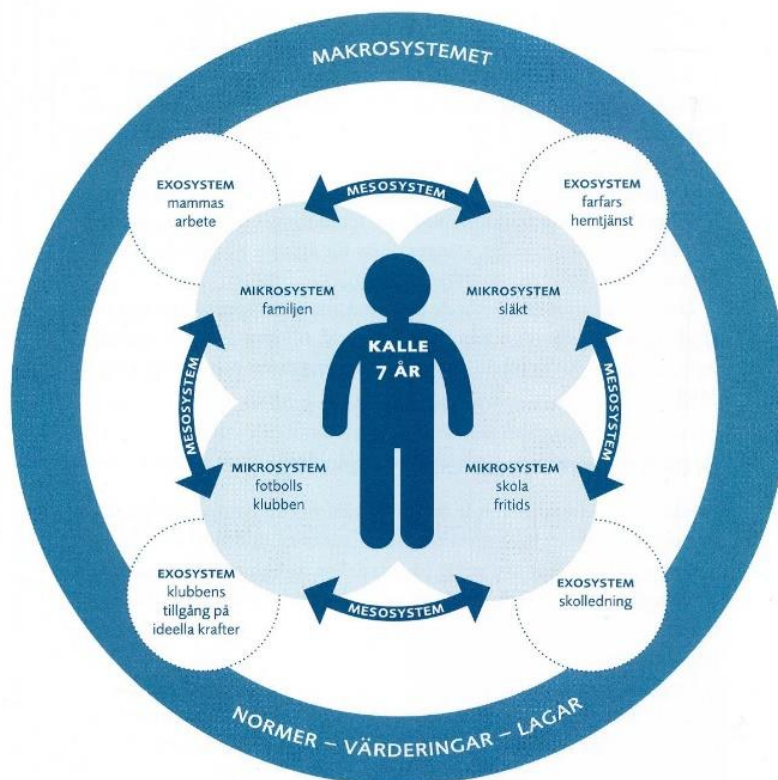
Systemteoretiskt perspektiv

Systemteorin grundar sig på den generella systemteorin (Von Bertalanffy, 2015) och bygger på vissa grundantagen om hur system generellt fungerar. De olika delarna i ett system påverkar och påverkas ömsesidigt av varandra. Det cirkulära orsakssambandet innebär att ett fenomen kan ha en mängd olika bakomliggande orsaker. System har en hierarkisk struktur vilket innebär att överordnade strukturer och processer har en större påverkan på underordnade än tvärtom. Alla system oavsett om de är funktionella eller dysfunktionella har en tröghet inför förändring och strävar efter jämvikt, homeostas (Wiener, 1948). Jämvikten i ett system är självreglerande genom feedback (Wiener, 1948).

Von Bertalanffy (2015) betonade att levande organismer, till skillnad från mekaniska, är öppna system som är i ständig interaktion med sin omgivning. Liksom andra system strävar familjen efter jämvikt och regleras genom feedback.

Även Bronfenbrenner (1979) beskriver samspelet i och mellan olika system. Han betonar det ömsesidiga samspelet mellan barnet och dess miljö och att barnet bör förstås utifrån sin kontext.

I den utvecklingsekologiska teorin beskriver Bronfenbrenner (1979) de olika system, sammanhang, som har betydelse för barnets utveckling (se Figur 1). Systemen kan beskrivas ligga lager på lager, efter varandra med mikrosystemen närmast det enskilda barnet. Bronfenbrenner benämner sedan efterföljande system som meso-, exo- samt makrosystem. Han beskriver de olika systemen som sammanhängande och i ömsesidigt samspel.

Figur 1. Modell av den utvecklingsekologiska teorin, hämtad med författarnas samtycke (Hedberg Eriksson et al., 2013).

Mikrosystemen kan beskrivas som kärnan i barnets miljö; de miljöer som barnet har direktkontakt med. De olika mikrosystemens samspel med varandra bildar nästa system som kallas mesosystem. För det enskilda barnet kan det vara t.ex. föräldrars samspel med skola, separerade föräldrars kontakt med varandra samt föräldrars kontakt med barnets vänner. Även samspel inom ett mikrosystem t.ex. skolpersonalens inbördes interaktion benämner Bronfenbrenner (1979) som mesosystem. Nästa system är exosystemen vilka kan beskrivas som ett lager utanför mikrosystemen. Barnet är oftast inte i direktkontakt med de personer och

sammanhang som tillhör exosystemen men påverkas indirekt av beslut eller vad som sker i de systemen. Det yttersta lagret i barnets kontext kallas makrosystemet och kan beskrivas som den kulturella kontexten. Den består t.ex. av de traditioner, värderingar och lagar som barnet är omgiven av. Bronfenbrenner (1979) lyfter inte bara fram betydelsen av samspel mellan barn och omgivning utan även samspelet mellan de olika systemen. För vissa barn anser han att samspelet mellan de olika systemen påverkar barnet mer än samspelet mellan barnet och dess närmiljöer (Bronfenbrenner, 1979).

Kommunikationsteoretiskt perspektiv

Watzlawick et al. (1967) utgick från antagandet att kommunikation riskerar att bli obegriplig om den inte ses i sitt sammanhang och har utifrån detta utformat fem axiom som gäller för all mänsklig kommunikation.

Enligt det första axiomet är det omöjligt att inte kommunicera, d.v.s. vad man än gör eller inte gör så innebär det en kommunikation. Kommunikation behöver, enligt axiom två, även förstås utifrån relationen mellan de som kommunicerar. Själva orden som sägs kan ha en annan innebörd än det innehållsmässiga beroende på relationen. Innebörden i det tredje axiomet är att kommunikationen och därmed relationen riskerar bli obegriplig eller feltolkad när den förstås linjärt istället för cirkulärt. Enligt det fjärde axiomet kommunicerar människor både digitalt och analogt. Slutligen är kommunikation, enligt axiom fem, antingen symmetrisk eller komplementär beroende på om den baseras på likhet eller olikhet d.v.s. om relationen är jämbördig med avseende på makt eller om den ene står över den andre.

Det salutogena perspektivet

Antonovsky har undersökt hur människor i svåra livssituationer ändå hanterar problem och lyckas överleva mycket svåra trauman (Antonovsky, 2005). Han beskriver hur känslan av sammanhang ökar vårt välbefinnande. Antonovsky beskriver det centrala begreppet KASAM, känsla av sammanhang. Begreppet inbegriper begriplighet, hanterbarhet och meningsfullhet, (Antonovsky, 2005). Att i nätverksmötets forum belysa de salutogena faktorerna blir viktigt för att etablera en högre funktionsnivå. Det handlar om en känsla av att kunna styra i sitt liv och att ha problemlösningsförmåga. I detta sammanhang får de faktorerna en skyddande effekt. Skyddsfaktorer i omgivningen är bl.a. tydliga roller och regler i familjeförhållandena samt ett socialt nätverk som kan erbjuda stöd. Vidare beskriver Antonovsky (2005) ett fokus

på här och nu och på framtiden. En nätverksledares främsta uppgift är att hjälpa nätverket att urskilja resurser och möjligheter (Hedberg Eriksson et al., 2013).

Tidigare forskning

Efter litteraturstudier, artikelsökningar, och genom att följa andras uppsatser konstaterade vi att det fanns en brist på forskning inom vårt valda område. Detta bekräftades av Pernebo (2016) som menar att kunskap om frågor som rör barn i huvudsak kommer från teori, observationer, professionella, föräldrarapporter och vuxna som ser tillbaka. När sökorden breddades och innefattade barnets röst inom hela det familjeterapeutiska området blev fynden några fler. Det fanns också en del skrivet om att barn utesluts eller får en otydlig roll i professionella samtal (Hansson, 2001). Korner (1988) problematiserar kring för- och nackdelar med att ha barn med i familjeterapeutiska sammanhang. Han beskriver att barn i vissa sammanhang kan anses vara för kognitivt och lingvistiskt omogna för att kunna tillgodogöra sig samtalsterapi. De behöver få röra sig och undersöka saker, de kan ha svårt att sitta still (Korner, 1988).

Banbrytande familjeterapeuter som Satir, Minuchin, Ackerman, Whitaker och Haley beskriver vikten av att familjeterapi ska inkludera alla medlemmar, särskilt barnen (Zilbach, 1986). Ackerman (1970) återkommer, i sitt klassiska uttalande om barns delaktighet i familjeterapi, till att det inte kan bli någon familjeterapeutisk process om vi inte engagerar barnen i ett utbyte över generationsgränserna.

Cederborg (1997) studerade barns delaktighet i familjeterapi. Hon följde sju familjers samtliga familjeterapisessioner. Cederborg (1997) fann att barnen producerade 3,5 % av de talade orden under sessionen. Yngre barn beskrivs bli passiva deltagare men studien ger ingen information om hur barnen själva uppfattade sin delaktighet. I intervjuer med terapeuterna framgick en osäkerhet kring barnets roll i samtalet och Cederborg (1997) uppmanar terapeuter att öka sin medvetenhet på detta område för större inkludering.

Även Lentz (2015) pekar på vikten av att barns perspektiv inkluderas både på nätverksmöten och i inlärningssammanhang. Lentz (2015) beskriver hur barnets röst behöver bli tydlig i hela det professionella sammanhang som inkluderar kommunens och skolans arbete och hänvisar i detta resonemang till FNs barnkonvention, se nedan. Vidare menar Lentz (2015) att professionella ska vara speciellt uppmärksamma på att lyfta fram barnets röst i reflektioner

och vid nätverksmöten där fokus handlar om pedagogiska handlingsplaner och utvärdering av insatser.

Head (1998) beskriver vilken ökad betydelse man tillskriver barnets röst i beslutssammanhang, relaterade till familjens rättigheter och barnets skyddsaspekter, utifrån den senare periodens ökade lagstiftning. Head (1998) menar att barns uttryckssätt behöver förstås i sin kontext, tillsammans med en professionell bedömning av barnets funktionsförmåga. För att barn ska kunna ge adekvata svar kan frågor behöva presenteras för dem i flera steg. Detta för att de ska förstå vidden av den förändring som de får ha en åsikt om. Head hävdar även att barnets röst inte får vara allena rådande i beslutsprocessen. Vuxna får inte fransäga sig sitt ansvar att ta genomtänkta beslut och behöver vara vaksamma på risken att barn tillskrivs större ansvar än de behärskar och är mogna för (Head, 1998).

I detta sammanhang bör FN:s konvention om barnets rättigheter framhållas (Unicefs barnkonvention, 2009). Barnkonventionen ger en definition av vilka rättigheter som borde gälla för alla barn i hela världen och antogs av FN:s generalförsamling den 20 november 1989. Sverige ratificerade barnkonventionen 1990, som ett av de första länderna vilket innebär att vi har bundit oss folkrättsligt till att förverkliga den. Barnkonventionen syftar till att ge barn oavsett bakgrund rätt att behandlas med respekt och att få komma till tals. I artikel 12 beskrivs specifikt rätten att fritt få uttrycka sig i alla frågor som rör barnet. I förhållande till ålder och mognad skall barnets åsikter tillmätas betydelse (Unicefs barnkonvention, 2009).

Arrias (2008) har gjort en litteraturstudie som belyser hur barnet alltför sällan är reellt involverat i den familjeterapeutiska processen, trots att den systemiska familjeterapin förutsätter barnets aktiva deltagande (Arrias, 2008). Hon beskriver hur lek och olika övningar kan underlätta för barnet att aktivt ta del i en terapeutisk process och låta barnet befrias från bilden av sig själv som ett problem. Arrias ställer sig också frågan hur långt det är möjligt och önskvärt att inta ett barnperspektiv, och vad det överhuvudtaget innebär. Även Lindh (2013) har lagt fokus på barns delaktighet. Hon belyser barns perspektiv på familjeterapi och har intervjuat fem barn. Sammanfattningsvis uttrycker barnen att de vill delta i familjeterapi och att de tyckt att ett deltagande varit hjälpsamt. Det framkom också att det var viktigt för dem att samtalen anpassades till dem som barn. Lindh (2013) menar att vi genom att inkludera barnen i det systemiska arbetet ger ökad positiv inverkan på den terapeutiska processen.

Syfte och frågeställningar

Syftet med den aktuella studien var att undersöka hur barnets röst kan framföras på nätverksmöten samt hur professionella tänker om bedömning av barnets deltagande. Våra frågeställningar var hur professionella tänker om hur barnets röst framförs vid ett nätverksmöte samt professionellas bedömning av barnets fysiska närvaro på nätverksmötet. Detta anser vi intressant för att öka kunskapen om hur barnets röst kan framföras i nätverksmöten, hur ett nätverksmöte kan utformas för att detta ska vara möjligt samt för att professionella ska göra en medveten och professionell bedömning av barnets delaktighet.

Metod

Val av metod

Utifrån önskan om en fördjupning med möjlighet att få ta del av informanternas egen reflektion samt få en beskrivning med deras egna ord, som mer handlar om att förstå än att förklara, blev valet att genomföra en kvalitativ studie. Frågeställningen var avgränsad och lämpade sig därmed för intervjuer med semistrukturerade frågor (se bilaga 1). Frågorna var öppna och möjliga att återkomma till för att möjliggöra för informanterna att svara fritt. Undersökningen har inte avsett att pröva några i förväg bestämda hypoteser utan var en mer förutsättningslös undersökning och vi har därför valt en induktiv ansats.

Resultatinsamling samt resultatdiskussion har utgått från det manifesta innehållet med medvetenhet om, vilket Graneheim och Lundman (2004) beskriver, att även vid en manifest innehållsanalys är det omöjligt att helt undvika tolkningar av det latent innehåll.

Resultat samt resultatdiskussion har utgått från Graneheim och Lundmans beskrivning av processen (Graneheim & Lundman, 2004).

Val av undersökningspersoner

Intervjuer gjordes med professionella med erfarenhet av nätverksmöten. Terapeuter inom barn och ungdomspsykiatri i sydöstra Sverige har ingått i studien. Med terapeuter menas i det här sammanhanget professionella som i sitt kliniska arbete bl.a. bedriver terapeutiska samtal med barn, ungdomar och deras familjer. Av begränsningsskäl valdes intervjuer med professionella i närliggande verksamheter, såsom skola och socialtjänst bort, vilket annars kunde bidragit med ökad bredd och fördjupning i vår undersökning.

Intervjuerna genomfördes i det landsting vi själva arbetar då det var möjligt att göra intervjuerna inom ramen för landstingets eget utvecklingsarbete. Intervjuerna genomfördes på undersökningsdeltagarnas arbetstid vilket förväntades bidra till en högre deltagarfrekvens. Intervjuer med terapeuter gjordes på varandras arbetsplatser då det därmed undveks att intervjua nära kollegor. Urvalet gjordes så jämnt geografiskt som möjligt.

Vid urval av enskilda terapeuter togs hänsyn till antal yrkesverksamma år i verksamheten men främst till erfarenhet av nätverksmöten. Urvalet avgränsades till terapeuter som sannolikt skulle vara yrkesverksamma inom verksamheten under hela studien. Valet gjordes helt utifrån egen kännedom och andra personer skulle ha kunnat göra ett annat urval. I urvalsprocessen har det inte tagits hänsyn till profession, ålder eller kön. Avsikten var inte att göra någon jämförelse inom undersökningsgruppen. Ytterligare en avgränsning var att frågorna avsåg barn i skolåldern. Anledningen var främst att det är den åldersgrupp informanterna främst möter men även att yngre barn inte har samma språkliga och kognitiva mognad (Piaget, 2008), vilket ställer andra krav på de professionella.

Med nätverksmöten i det här sammanhanget menas möten där professionella från minst två olika verksamheter samt barnet och dess omvårdnadspersoner närvarar. Barnet kan vara representerat av sina omvårdnadspersoner.

Undersökningsgruppen

Barn och ungdomspsykiatri i det aktuella landstinget är indelat i ett östligt respektive västligt område. Sammanlagt tio terapeuter har intervjuats, varav hälften i respektive område.

Undersökningsgruppen bestod av åtta kvinnor och två män. Undersökningsgruppen bestod av flera olika professioner. Grundutbildningen fördelades på tre psykologer, en beteendevetare, fyra socionomer, en skötare och en sjuksköterska. Fyra personer i undersökningsgruppen var dessutom legitimerade psykoterapeuter. Undersökningsgruppens antal yrkesverksamma år vid barn och ungdomspsykiatri varierade mellan fyra och trettiosex år, genomsnittligt antal yrkesverksamma år var sjutton. Flera i undersökningsgruppen beskrev tidigare yrkeserfarenhet; tre från socialtjänst, fyra från vuxenpsykiatri, en från behandlingshem och en från invandrarverket. På frågor som berörde hur länge nätverksmötet funnits med i den sammanlagda yrkesutövningen, och vilka erfarenheter de hade av nätverksmöten, så svarade samtliga att nätverksmöten så gott som alltid funnits med som en del i deras yrkesutövning men varierat i omfattning under olika perioder. I undersökningsgruppen beskrev samtliga

erfarenhet av olika uppgifter på nätverksmöten, både som ansvarig och den som blivit kallad i sin profession.

Bortfall

Från den ursprungliga urvalsgruppen har det varit ett bortfall. En av de ursprungliga informanterna hade förhinder vid den aktuella dagen för intervju. Valet stod mellan att bestämma ny tid för intervju alternativt att tillfråga ny informant. Då valet inte ansågs påverka resultatet i någon bestämd riktning tillfrågades annan informant.

Tillvägagångsätt

En frågeguide med öppna frågor utformades, utifrån våra frågeställningar (bilaga 1). Med frågeguiden som grund provintervjuades varsin tidigare kollega. En del av frågorna konstaterades ha beröringspunkter med varandra vilket bidrog till att frågorna blev belysta från olika håll. Provintervjuerna gav en tidsuppfattning om att det fanns utrymme för informanterna att ge längre svar och beskrivningar. Provintervjuerna gav inte anledning till ändring av vår frågeguide men tydliggjorde att ordningen på frågorna var mindre viktig.

Intervjuerna genomfördes på varandras arbetsplatser och ägde rum på informanternas arbetsrum eller i något av de besöksrum som fanns på arbetsplatsen. Intervjuerna genomfördes under vardera två separata dagar, varav tre intervjuer ena dagen och två den andra. Med informanternas medgivande spelades samtalet in och anteckningar gjordes under själva intervjun. Det fanns utrymme för informanterna att både svara och reflektera över sitt svar samt problematisera frågeställningen. Som samtalsledare styrde vi samtalet på det sätt som Carlsson (1991) beskriver genom att ha en framåtskridande process samtidigt som informanten återförs till fokus.

Samtliga intervjuer avlyssnades noggrant av båda författarna gemensamt, vid behov stannades inspelningen för omlyssning. Utifrån vår frågeställning valdes meningsbärande enheter ut som sedan kondenserades och klassificerades under koder (Graneheim & Lundman, 2004). Det var omöjligt att inte succesivt reflektera över det som informanterna gav uttryck för. Reflektionerna skrevs ner för att finnas tillgängliga i ett senare skede. På det sättet var insamlandet av resultat och resultatdiskussion en pågående parallell process.

Etiska överväganden

Eftersom intervjuerna inte omfattade några barn, eller andra personer i beroendeställning, har inte godkännande från en etikprövningsnämnd behövts inhämtas. Etikprövningsnämndens ansökningsblankett, ansökan om etikprövning av forskning som avser människor, samt Vetenskapsrådets forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning har legat till grund för studiens etiska överväganden (Vetenskapsrådet, 2012). Vid information om och genomförandet av studien har hänsyn tagits till de fyra allmänna huvudkraven som omfattar informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet.

Respektive arbetsplatser har informerats så att de av studien berörda personerna skulle ha kännedom om studien. Verksamhetschef har godkänt studien och valt att även se den som ett utvecklingsarbete för kliniken. Studiens mål och avsikter presenterades på arbetsplatsträffar med löfte om att redovisa studiens resultat i samma forum. Informanternas deltagande var frivilligt och deras svar var inte ämnade att jämföras, vilket det informerades om. Vidare har vi informerat om att insamlade uppgifter kommer att användas i studien men också i syfte att försöka skapa någon sorts manual eller checklista som kan hjälpa oss i vårt fortsatta arbete med att förbättra möjligheterna att tydliggöra barnets röst på nätverksmöten.

Studien har inte omfattat något journalmaterial eller ställningstagande till någon form av konfidentiella uppgifter. Ingen informant har lämnat sekretessbrytande information och deras beskrivningar av speciellt lyckade eller misslyckade nätverksmöten har inte kunnat identifieras till någon specifik person.

Resultat

Frågeställningarna redovisas i den ordning de återfinns i frågeguiden (bilaga 1). Den första frågan, om informanternas bakgrundsfaktorer, har redovisats i metodavsnittet. Den sista frågan, om konkreta exempel, redovisas inte separat då den avser att exemplifiera, fördjupa och nyansera tidigare frågor.

Först redovisas svaren på våra inledande frågor om fysisk medverkan, vad och vem som avgör barnets medverkan på nätverksmöte. Därefter följer redovisning av svaren på frågan om hur barnets röst förs fram och ur vars svar två teman särskildes. Det ena handlar om vem, och på vilket sätt, barnets röst framförs samt på vilka grundvalar. Det andra handlar om grundläggande förutsättningar för att göra detta möjligt.

Fysisk medverkan

Initialt tillfrågades informanterna om sina tankar om barns fysiska medverkan vid nätverksmöten och de uppmanas att reflektera över fördelar, nackdelar och risker. Resultatet visade två återkommande teman, delaktighet och barnfokus. Samtliga beskrev att fördelarna med ett barns närvaro handlar om upplevd delaktighet men här uppmärksammade flera informanter skillnaden mellan juridisk och känslomässig delaktighet. En informant uttryckte: *”Det handlar om att skapa en balans mellan det demokratiska samhället och skydd för barn som behöver förstå sammanhanget”*.

Vidare beskrev flera informanter att barnets delaktighet innebär att barnet får förstahandsinformation och att det är en fördel att de får vara med när sådant avhandlas som berör deras egen person. *”Barnet ser att man möts för deras skull”*. *”Det är bara barnet som vet vad som är bäst för det”*.

Det andra temat handlade om att barnets deltagande leder till större möjlighet att behålla fokus på barnet under mötets alla delar. En informant beskrev att *”barnets närvaro frigör oss att göra ett begripligt och anständigt möte. Annars finns en tendens att det blir de vuxnas arena”*.

Vad gäller nackdelar och risker med barns deltagande så konstaterades två återkommande teman i svarsfrekvensen. Det ena temat beskrev barnets egna svårigheter medan det andra temat uppehöll sig kring de bekymmer våra egna olika uppgifter under ett nätverksmöte kan medföra. Samtliga informanter beskrev skyddsaspekten för barnet. Här handlade det om en risk att överskatta barnets kompetens på olika sätt. I detta sammanhang nämndes både ålder, mognad, mående, känslighet, livssituation och antal deltagare. Någon nämnde deltagande av ”sällanpersoner” för barnet, personer som vi vuxna tror är viktiga deltagare på ett nätverksmöte kan för barnet vara en relativt okänd person. Några informanter nämnde specifikt en risk för barn att delta i möten med bråkande föräldrar som kan uppträda olämpligt, *”barnet kan få höra saker som det var tänkt att det inte skulle höra, inte var beredd att höra”*. Här beskrevs det också en risk att barnet utsätts för omöjliga frågor eller val. Andan i mötet beskrevs av flera som avgörande. *”Det handlar mer om hur man pratar än vad man egentligen säger”*.

Temat som mer berörde terapeuternas olika uppgifter innehöll beskrivningar om att ett barns deltagande kräver mer tid och kraft, mer förberedelse och tankegenomgång. Flera önskade att

ledning och dokumentation kunde fördelas på flera personer. *”Nätverksledaren måste ta ansvar för att mötet kan genomföras på ett sådant sätt att barnet mår bra”*. Några beskrev en rädsla för att professionella inte alltid klarar att se skillnad på vad barn vill och vad de behöver. Risken med barnets deltagande blir då att man *”under mötet inte vågar sätta ner foten utan jamsar med”*. I ett specifikt exempel nämndes en rektor som var beredd att åsidosätta skolplikten och tillmötesgå barnets önskan om att vara hemma och slippa några åtaganden.

Vad avgör barnets fysiska deltagande

På frågan om vad som avgör om barnet medverkar fysiskt på nätverksmöten svarade informanterna att barnets personliga förutsättningar, hur mötet är anpassat till barnet, vuxnas bemötande och inställning till barnets medverkan samt syftet med mötet påverkade deras bedömning. Samtliga nämnde även samarbetsklimatet mellan olika aktörer som en avgörande faktor och några nämnde även rådande kultur på arbetsplatsen som en påverkande faktor.

Samtliga informanter betonade och återkom till barnets personliga förutsättningar att delta. Individuella faktorer som nämndes var ålder, mognad, utvecklingsnivå, förmåga att förstå sammanhanget, mående, språklig nivå samt funktionsnivå. På liknande sätt resonerade samtliga om att graden av mötets anpassning, till det individuella barnet, påverkar bedömningen om barnets deltagande: *”Handlar mer om funktion än ålder”*, *” Handlar mer om hur vi anpassar snarare än ålder”*. Anpassningar som nämndes var antal deltagare, åldersadekvat, tillgång till konkret material, upplägget, mötets struktur och möjlighet till förberedande möte. Även barnets egen vilja nämndes av några som en påverkande faktor. Det kan handla om att barnet uttrycker stark önskan att delta eller att det vägrar delta. Flera gav uttryck för att vuxnas signaler till barnet påverkar deras vilja till deltagande. *”Vilka signaler vi vuxna ger, visar vi intresse för att ge barnet utrymme?”*.

Samtliga informanter beskrev samarbetsklimatet mellan olika aktörer som en avgörande faktor för bedömning om barnet bör delta. Det gavs konkreta exempel av olika slag som kan bidra till dåligt samarbetsklimat t.ex. *”konflikter mellan aktörer”* och om det *” pratas om soc. anmälan”*.

Syftet med nätverksmötet betonades av samtliga som viktigt för bedömning om barnet bör delta vilket kan sammanfattas med orden: *”Det ska vara möjligt att mötas kring, vad man ska prata om.*

Slutligen nämnde några av informanterna att rådande kulturer och normer på arbetsplatsen avgör och att dessa kan vara svåra att bryta. *”Många gånger finns det kulturer där vi jobbar, normer som avgör”*.

Vem/vilka avgör barnets fysiska närvaro

På frågan vem eller vilka som avgör om barnet är fysiskt närvarande vid nätverksmötet eller inte, inledde de flesta informanterna med att spontant svara att det är föräldrarna. Antingen med tanken att det är föräldrarna som bäst kan överväga för- och nackdelar med ett deltagande eller för att de är vårdnadshavare och därför har det yttersta juridiska ansvaret. Någon ansåg att *”det är ett gemensamt beslut i förhållande till syftet”*.

Barnet bestämmer genom att antingen vägra eller önska att få vara med. Här beskrev några informanter att inbjudan blir viktig och att barnet uppfattar en genuin önskan från vuxna att det ska vara med, att de vill veta vad det tänker. Även om föräldern bestämmer menade flertalet informanter att det är terapeuten som har ansvar för att lyfta frågan, helst vid ett förmöte. *”Det är önskvärt att terapeuten ska vara transparent i sin bedömning om barnets deltagande och visa på olika tankar och valmöjligheter”*. Någon informant uttryckte: *”vi professionella avgör genom att inte fråga familjen”*. En informant beskrev hur hen tidigare överlät beslutet till föräldrar men numera själv bestämmer över sitt möte. Hen har blivit alltmer noga i sina överväganden och gör fler aktiva val. Slutligen kan det även i detta sammanhang nämnas att en etablerad kultur på arbetsplatsen kan vara svår att bryta, vilket nämnades av ett par informanter.

Hur framförs barnets röst på nätverksmöten, tema 1.

Det första temat handlade om hur barnets röst framförs. Temat delades in i fyra kategorier: barnets egen röst, genom icke verbal kommunikation, genom annan som har personlig relation till eller erfarenhet av barnet samt genom lagar om barns rättigheter.

Barnets egen röst. Informanterna nämnde samtliga att barnet själv kan framföra sin röst i nätverksmöten men även att den kan framföras genom annan person som i förväg fått höra barnets röst. Detta beskrevs som en möjlighet oavsett barnets faktiska deltagande. Flera informanter beskrev en turordning för vem som bör framföra barnets röst där de ansåg att barnet själv bör framföra den i första hand, i andra hand föräldrar som har ett naturligt mandat och först i tredje hand en myndighetsperson. *”Terapeuten framför barnets röst som*

ombud”. Ett par informanter nämnde att barnets röst kan framföras direkt eller indirekt t.ex. via brev.

Icke verbal kommunikation. Att barnets röst kan komma fram genom icke verbal kommunikation beskrevs av flera. Några nämnde vikten av att lyssna till det icke verbala i barnets kommunikation genom att t.ex. lägga märke till barnets kroppsspråk. Flera gav förslag på att medvetet använda sig av icke verbala metoder. Förslag som nämndes var att ge tecken, skriva ner, speciellt formulär, använda s.k. ”tejpingsdockor” och känslokort samt visualisera genom att skriva på blädderblock. Ett par gav förslag på att ta med leksak som symboliserar barnet för att behålla barnfokus. Flera efterfrågade kunskap om fler icke verbala metoder. Någon uttryckte: *”Det är bara vi själva som sätter gränser, finns det några felaktiga sätt?”*

Personlig relation till barnet. Ytterligare ett sätt att framföra barnets röst, som nämndes av majoriteten av informanterna, handlar om att barnets röst kan framföras genom andras personliga kännedom om barnet. Här används den personliga relationen till barnet som grund till att förmedla barnets röst och innebär att barnet inte nödvändigtvis har uttryckt orden själv.

”Vad man tror barnet skulle tänka. Ju bättre relation ju tydligare möte”.

”Om man känner barnet ska man våga stå för det man tror det vill”.

”Alla kan uttala sig utifrån en daglig kontakt med barnet”.

Lagar om barns rättigheter. Flera av informanterna nämnde både en möjlighet och en skyldighet att som professionell aktör framföra barnets röst när andra inte ser barnets behov, *”Behandlare har en advokatroll. Ett ansvar att barnets röst framförs. Vi borde göra det mer”.* Flera nämner föräldrars automatiska mandat som vårdnadshavare att framföra barnets åsikt och att de kan behöva stöd att prata för sitt barn, *”Vi kan puffa föräldrar så de blir barnets advokat”, ”pusha föräldrar så de vågar hävda barnets röst och rättigheter”.* Flera berättade om positiva erfarenheter när de själva eller andra aktörer har åberopat barns juridiska rättigheter t.ex. skollagen, *”Att använda sig av vad lagen säger, t.ex. rätt till speciell skolgång”.* Några nämnde även barnets rättighet både att få möjlighet att vara delaktig men även att bli respekterad i sin rättighet att inte vilja närvara på nätverksmöten. *”Barnet har rätt att tacka nej, att överlåta ansvaret till någon annan.”* Någon betonade att om man som professionell inte känner till barnets röst ska man ta ansvar för det och inte falla för att det kan

förväntas av en som professionell att uttala sig ”*Om man inte kan framföra barnets röst ska man inte försöka sig på det*”.

Hur framförs barnets röst på nätverksmöten, tema 2.

Det andra temat handlade om grundläggande förutsättningar, för att barnets röst ska bli möjlig att framföra på nätverksmöten. De förutsättningar som framkom i intervjuerna har vi delat in i följande tema: att förbereda barnet, hur barnets röst ska framföras, reda ut faktorer som förhindrar barnfokus, tydligt syfte med mötet, anpassat möte, lyssna på barnets röst samt gott känslomässigt klimat. Alla informanter betonade vikten av förberedelser och nämner ord som ”*förberedande möte*”, ”*förmöte*”, ”*förprat*”. Det rådde en samstämmig uppfattning bland informanterna att den som kallar till mötet har det största ansvaret. Informanterna problematiserade även över hur man kan veta att det verkligen är barnets röst som framförs samt att det kan vara skillnad på barnets uttryckta vilja och vad som är barnets behov.

Att förbereda barnet. Återkommande tema i informanternas svar var att barnet behöver vara förberett både för sin egen del och för att dess röst ska bli hörd. Sammanhanget behöver vara begripligt. Faktorer som nämndes var vilka som kommer att delta, vad mötet kommer att handla om, vad som förväntas av barnet samt vilka möjligheter det finns om det blir för jobbigt att delta. ”*Göra det begripligt för barnet*”.

Hur ska barnets röst framföras. Majoriteten av informanterna ansåg det betydelsefullt att få höra barnets röst innan mötet, för att andra aktörer ska kunna framföra den om barnet inte deltar alternativt inte vill eller vågar framföra den. ”*Förplanering där barnet får vara med och planera. Hur hans/hennes röst ska framföras. Vad man ska prata om och vad man vill ska förändras.*” ”*Intervjua barnet innan, vara nyfiken på dess åsikt*”. Flera betonade att det är angeläget att komma överens om hur barnets röst ska framföras innan mötet äger rum. Detta såväl för att säkerställa att barnets röst framförs som för att inte riskera att säga mer än barnet önskar. ”*I första hand låta barnet tala själv. I andra hand faktiskt ta ansvar för att det man kommit överens om blir sagt*”.

Reda ut faktorer som hindrar barnfokus. Samtliga informanter nämnde svårigheter som förhindrar barnets röst att komma fram. Övervägande handlar det om det känslomässiga klimatet under mötet t.ex. konflikter och samarbetssvårigheter. Ett par nämner även fastlåsta positioner där barnets nätverk inklusive de professionella har svårt att se lösningar. Samtliga informanter betonade att dessa faktorer som förhindrar barnfokus behöver

klargöras innan mötet. *"Vuxenmöte innan för att reda ut spänningar som barnet inte ska behöva höra"*.

Tydligt syfte. Det rådde samstämmighet bland informanterna om att syftet med mötet var viktigt och i det här sammanhanget betonades att såväl barnet som nätverksledare och andra aktörer behöver ha kunskap om syftet. *"Att veta syftet med mötet blir en förberedelse för barnet och familjen"*. *"Möten som inte håller sitt syfte, risk att tappa fokus, särskilt barnfokus"*. Någon betonar eget syfte. *"Att tänka genom mitt eget syfte, åtminstone för mig själv"*.

Anpassat möte. Samtliga informanter återkom till vikten av för barnet anpassade möten. Anpassningar som nämndes som nödvändiga handlade om barnets ålder och mognad. Flera gav uttryck för att barnet ska bemötas respektfullt. Några har även nämnt barnets funktionsnivå. Anpassning av möten beskrevs vara av avgörande betydelse för om barnets röst framförs vilket en informant uttrycker med orden: *"Har man lyckats anpassa mötet så pratar barnet"*.

Andra anpassningar som beskrevs var språk, struktur och rimliga frågor. Flera nämnde att dessa anpassningar ställer stora krav på den som bjuder in till mötet. Anpassningar i språk som beskrevs handlade om enklare språk, förtydligande av det som sägs samt att bevaka nivån på språket under mötet. Flera betonade att det är de vuxnas ansvar att förtydliga samt ta på sig att fråga vad "svåra ord" betyder. Någon nämnde möjlighet att använda sig av konkret material under mötet t.ex. formulär med kryssfrågor och någon gav förslag på att använda olika samtals tekniker.

"Anpassa mötet så barnet hänger med, förstår, ska vara på barnets nivå".

"Barnet ska få uttrycka sig åldersadekvat".

"Lägga märke till svåra ord som kan behöva förtydligas".

"Barnet ska inte behöva känna sig dum, inte förstå".

"Inte hänga ut barnet, förstår du?".

Att anpassa strukturen på nätverksmöten nämndes av flera och det kunde handla om mötets längd, omfattningen av barnets deltagande, antal deltagare, möjlighet att lämna mötet samt barnets samtalsutrymme. *"Ge utrymme"*. *"Anpassad struktur där barnet inte ska vänta på sin*

tur". *"Barnets egen lista, agenda först"*. Det framkom, i flera intervjuer, att mötet inte ska vara längre än vad barnet klarar alternativt får hjälp att klara av. Några nämnde det som en möjlighet att barnet är med på den del av nätverksmötet där deras röst ska komma fram och att mötet fortsätter med de vuxna aktörerna. Vid behov av samtal, som riskerar att bli obegripliga för barnet, gavs det olika förslag på hur sammanhanget kunde göras begripligt. En möjlighet som uttrycktes var att barnet kunde vara med för att höra vad som sägs men inte har förväntan på sig att prata. *"Man kan bestämma att barnet inte ska säga någonting, bara lyssna"*. Vid samtliga förslag nämndes att en sammanhangsmarkering behövs för att förklara vad som sker, oavsett om barnet ska vara kvar på mötet eller lämna det. Någon gav uttryck för att, det för barnet, kan vara bättre att förutsätta att det kan delta hela mötet.

Flera uttryckte att det kan vara svårt för barnet med många mötesdeltagare, särskilt om det är personer barnet sällan träffar i sin vardag. Flera av informanterna uttryckte samtidigt att det troligtvis mer beror på själva stämningen i mötet, än på antal deltagare.

Under intervjuerna nämnde flera att takten under mötet har betydelse. *"Barnet bör få tid på sig"*. *"Ge dem tid"*. *"Några gav uttryck för att barnet, för att minska på stress, tidigt i mötet behöver få göra sin röst hörd vilket även är ett sätt att visa barnet att deras röst är viktig. "Gärna småprat i början, barnet ska få testa sin röst i avdramatiserat sammanhang"*.

"VISA att barnets röst är viktig"

Flertalet nämnde att barnet ska få frågor som det är möjligt för dem att svara på d.v.s. rimliga frågor. Frågorna behöver vara tillräckligt tydliga, konkreta och avgränsade så det är möjligt för barnet att förstå och därmed kunna svara på frågan. *"Frågan kan bli för stor," Specifika frågor som ska vara konkreta, avgränsade"*.

En annan aspekt som framkom var att barnet inte ska utsättas för omöjliga val. Det kan handla om frågor där svaret är både och för barnet och inte antingen eller t.ex. vid frågor om de önskar bo hos mamma eller pappa. Det kan även handla om frågor som det åligger vuxna att ta ansvar för. *"Rimliga frågor där barnet inte tvingas välja, barnet vill BÅDE OCH", "Kan bli att vi våldför oss på barnet, om barnet tvingas välja"*.

Majoriteten nämnde att det ställs stora krav på den sammankallande att se till att det blir barnfokus och att barnets röst kommer fram. Flera beskrev svårigheter att ha flera olika uppgifter under mötet och att de ofta deltar som nätverksledare, barnets och familjens terapeut, dokumentationsansvarig samt som expert i sakfrågor samtidigt. Flera nämnde att det

underlättade när dessa olika roller fördelades på flera personer. Några berättade om positiv erfarenhet från särskilda nätverksmetoder som innebär en uppdelning av olika roller. Flera nämnde tidspress som en faktor att hinna med förberedande möten i den utsträckning de önskade.

Lyssna på barnets röst. Flera informanter påpekade vikten av att det finns någon som lyssnar på barnets röst. Det nämndes både som en förutsättning för att barnet ska uppmuntras göra sin röst hörd och som en förutsättning att barnets röst faktiskt blir hörd.

”De vuxna ska vara tydliga i sin önskan att vilja föra fram barnets röst”

”Lyssna till det som faktiskt sägs”

”Att de vuxna hjälps åt att höra barnets röst, en genuin önskan”

”Handlar inte bara om hur man hörs, utan att alla lyssnar”

Gott känslomässigt klimat. I informanternas beskrivning återkom ord som vi valt att kalla det känslomässiga klimatet. Ord som nämndes var *”andan”*, *”god avsikt”*, *”alla vill väl”*, *”positiv ingång”*, *”god intention”* och *”positiv process”*. Samtliga informanter beskrev att, vid gott känslomässigt klimat, är det möjligt att prata om även svårigheter på ett konstruktivt sätt och ofta även med barnet närvarande.

”Alla ville familjens bästa”.

”Avgörande hur andan i mötet känns”.

”Mötet blev bra även om det inte blev bra för pojken, först i alla fall”.

Någon betonade att det är viktigt att veta *”vilken process man är i”*. Är det en utvecklande process där alla bidrar till lösningar eller finns det olika agendor och/eller andra faktorer som förhindrar detta. Som tidigare nämnts beskrev samtliga informanter att faktorer som förhindrar barnfokus bör redas ut innan mötet.

Diskussion

Vid resultatsammanställningen framkom beskrivningar på olika systemnivåer. Det föll sig naturligt att använda det systemteoretiska perspektivet (Von Bertalanffy, 2015) för att tydliggöra hur faktorer i de olika systemnivåerna (Bronfenbrenner, 1979) kan påverka bedömningen av barnets deltagande samt hur barnets röst framförs vid nätverksmöten. Vissa

teman kompletteras med analyser kopplade till både det salutogena perspektivet (Antonovsky, 2005) samt kommunikationsperspektivet (Watzlawick et.al., 1967).

Resultatdiskussion

Vi valde att redovisa diskussionen med rubriker utifrån de olika systemnivåerna, se figur 1. Det som handlar om barnets individuella förutsättningar har vi valt att belysa under rubriken mikrosystem. En del av diskussionen redovisas med ämnesspecifik rubrik.

Sammantaget framkom flera fördelar med barnets deltagande i nätverksmöten varav möjligheten att framföra barnets röst var en. På motsvarande sätt beskrevs möten som av olika anledningar inte blivit bra för det enskilda barnet. Ett återkommande tema var hur barnfokus ska hållas för att skapa en så optimal arena som möjligt för nätverksmötet och för att möjliggöra att barnets röst framförs och mottages. En relativt stor del av svarsfrekvensen handlade om förutsättningar för att göra detta möjligt. Konkreta faktorer knutna till tid, rum och olika uppgifter under nätverksmöten återkom i beskrivningarna av hur mötet behöver utformas för att kunna inneha barnfokus.

Det framkom tydligt, att informanterna ansåg, att möten så gott som alltid kan anpassas så att det blir möjligt för barnet att delta. Att barn kan behöva röra på sig och har svårt att sitta stilla, vilket Korner (1988) problematiserar kring, är något som informanterna ansåg att mötet behöver anpassa sig till. Resultatet stöder familjeterapins grundtanke om vikten av hela familjens delaktighet för att en terapeutisk process ska vara möjlig (Zilbach, 1986). Det blev tydligt att det ofta är faktorer som äger rum innan själva nätverksmötet som påverkar, och till och med avgör hur, och om, barnets röst framförs i nätverksmöten.

Majoriteten ansåg att barnet, trots att det är möjligt att anpassa möten, inte bör delta på alla möten. Anledningen var då inte det enskilda barnets oförmåga utan att det p.g.a. eventuellt bristande barnfokus hos vuxna kunde innebära en negativ upplevelse. Som exempel nämndes att barnet riskerar bli utsatt för överkrav och vuxnas konflikter. Skälet kunde även vara att barnets närvaro förhindrade vuxna att samtala om vissa frågor d.v.s. att syftet med mötet inte blev uppnått.

Mikrosystem

Det enskilda barnet befinner sig i olika sammanhang vilka Bronfenbrenner benämner som Mikrosystem (Bronfenbrenner, 1979) och det är i dessa kontexter nätverksmöten önskar ta del

av barnets röst. Resultaten pekar på att flera av de metoder som används för att barnet ska komma till tals inte bara uppmuntrar verbala uttalanden utan ska underlätta för barnet att uttrycka en åsikt genom att skriva, rita eller använda kroppsspråk d.v.s. genom barnets egen röst, både verbalt och icke verbalt.

Barnets röst kan även, oavsett barnets fysiska deltagande, framföras genom olika personer i barnets närmiljö, personer som har sett barnet i dess sammanhang. Detta stämmer väl överens med Bronfenbrenners betoning på att det, för att förstå barnet, är nödvändigt att studera det i dess kontext. I studien framkommer en samsyn, att det i första hand är barnet och dess föräldrar som ska framföra barnets röst. Detta kan förstås utifrån att det för barnet är familjen som utgör det mikrosystem som generellt sett är av störst känslomässig betydelse.

Mötets anpassning till barnets förutsättningar betonades av samtliga informanter och att det enskilda barnet behöver få nödvändiga förutsättningar för att delta. Det ansågs nödvändigt att undersöka vilka anpassningar barnet behöver för att inte utsättas för överkrav. Svaresresultaten påtalade även vikten av att förbereda barnet inför mötet och att tillsammans med barnet och dess föräldrar komma överens om hur barnets röst ska framföras.

Mesosystem

Återkommande tema handlade om i vilken anda mötet genomförs. I undersökningen framkom det känslomässiga klimatets betydelse för att barnets röst ska framföras och bli hörd men även som påverkande faktor vid ställningstagande till barnets deltagande. Detta stämmer väl in med Bronfenbrenners (Bronfenbrenner, 1979) syn att samspelet mellan de olika systemen, de s.k. mesosystemen, kan ha större påverkan på barnet än samspelet mellan barnet och dess respektive närmiljöer. Detta får även stöd av den systemteoretiska teorin där överordnade system har en större påverkan på individen än tvärtom (Von Bertalanffy, 2015).

Flera informanter beskrev att det är viktigt med en positiv och bejakande anda för att barnet ska få en god upplevelse av mötet. Flera av informanterna pekade på vikten av att visa barnet att både närstående, och för barnet viktiga professionella personer, bryr sig om barnet och vill det väl. Vidare beskrevs en önskan att barnet, efter mognad och förmåga, ska kunna vara delaktigt i en demokratisk process och även i detta sammanhang uppleva en större delaktighet och möjlighet att påverka i sitt eget liv. Antonovsky (2005) beskriver hur känslan av sammanhang ökar vårt välbefinnande och vi tänker att en av vinsterna med ett barns deltagande på ett nätverksmöte är att barnet får en större känsla av sammanhang. Det kan

känna sig delaktigt genom att få insyn i hur andra tänker om den situation barnet befinner sig i. Begreppet KASAM (Antonovsky, 2005) inbegriper begriplighet, hanterbarhet samt meningsfullhet och vi tänker att en mätning av just dessa variabler skulle ge en högre poäng efter ett väl genomfört nätverksmöte.

Cederborg (1997) mätte barns delaktighet i familjeterapi och tog fasta på de uttalade orden, under en familjeterapeutisk session. Med stöd av aktuell studie samt det salutogena perspektivet (Antonovsky, 2005) är det rimligt att tänka att ett barn kan uppleva delaktighet på andra sätt än genom de egna uttalade orden. Genom andra aktörers digitala och analoga kommunikation (Watzlawick et al., 1967) under nätverksmötet blir det möjligt för barnet att känna sig delaktigt. Det kan med andra ord, utifrån detta perspektiv, vara meningsfullt för barn att delta på nätverksmöte även vid en enbart lyssnande position.

Det framkom att mötets känslomässiga karaktär styrs av de olika deltagarnas förväntningar. En informant beskrev en anda av att ”nu får det vara nog” och att mötets syfte handlar om att förtydliga behovet av utökat samarbete med socialtjänsten. Andra möten kan ha som syfte att vara hoppgivande och framåtplanerande. Syftet med mötet var ett återkommande tema. Det är enligt Watzlawick (Watzlawick et al., 1967) omöjligt att inte kommunicera och då syftet är oklart, och inte uttalas, så är det sannolikt att det kommuniceras på annat sätt genom t.ex. frustration. Det är sannolikt att själva orden som sägs kan ha en annan innebörd än det innehållsmässiga p.g.a. oklar relation (Watzlawick et al., 1967) vilket riskerar bidra till att mötet blir både obegripligt och ohanterligt d.v.s. minskad känsla av sammanhang (Antonovsky, 2005) för barnet.

Det kan med stöd av den utvecklingssekologiska teorin, tidigare forskning samt aktuell studie inte nog betonas hur angeläget det är att få ett fungerande samarbete mellan barnets närmiljöer. Med tanke på samverkans betydelse för det enskilda barnet borde ett fungerande samarbete i sig kunna vara ett tillräckligt syfte med nätverksmötet. Som ledare för nätverksmötet innebär det, att förutom att hålla sig till syftet med mötet, även att ta ledning över samspel mellan mikrosystemen de s.k. mesosystemen (Bronfenbrenner, 1979).

Flera informanter nämnde svårighet att samtidigt inneha olika uppgifter på nätverksmöte t.ex. att vara sammankallande, barnets språkrör samt bevaka att mötet anpassas efter det enskilda barnets behov. Wilson (2001) beskriver hur terapeuten kan ”låna barnets röst” och göra uttalanden som barnet sedan kan bekräfta eller dementera. Vid ett sådant tillvägagångssätt påverkas resultatet av terapeutens egen relation till barnet i stor utsträckning och det blir svårt

att utföra den uppgiften parallellt med ansvar för dokumentation eller ledning. Några nämner att det på vissa möten finns förväntan om att dessutom inta en komplementär roll (Watzlawick et al., 1967), genom ett professionellt uttalande om barn i allmänhet. Ur ett utvecklingsekologiskt perspektiv (Bronfenbrenner, 1979) kan ovan beskrivna svårighet förstås utifrån att det är komplicerat att samtidigt ha fokus på och perspektiv från olika systemnivåer, vilka dessutom teoretiskt sett kan komma i lojalitetskonflikt. För att öka möjligheterna att genomföra bra, och för barnet meningsfulla, nätverksmöten efterfrågar flera informanter tid och andra resurser för att fördela dessa uppgifter. Extra viktigt kan fördelning av olika uppgifter bli vid nätverksmöten i konfliktfyllda nätverk vilka kräver speciellt omsorgsfulla förberedelser och rollfördelningen under mötet behöver vara genomtänkt, klok och ibland strategisk (Hedberg Eriksson et al., 2013). I dessa sammanhang tänker vi att det blir ännu viktigare att bedöma hur barnets röst ska få mötets fokus, oavsett fysiskt deltagande.

Exosystem

I resultatsammanställningen framkom skiftande svar om vem som avgör barnets eventuella deltagande. Majoriteten ansåg att det var vuxnas ansvar att bestämma men att barnets önskan kunde påverka bedömningen. Majoriteten nämnde spontant föräldrar som ansvariga, några att det bestäms i samråd mellan professionella och föräldrar och någon att sammankallande har ansvar att avgöra. Svaren skiftade och påverkades beroende på perspektiv t.ex. juridiskt ansvar som vårdnadshavare, ansvarig person för mötet och dess syfte samt slutligen ett moraliskt ansvar som professionell aktör. Vem eller vilka har ansvar för att bedömningen görs över huvud taget? Med tanke på vilken betydelse, såväl positiv som negativ, barnets deltagande beskrivits med för barnet, anser vi att denna frågeställning skulle behöva belysas ytterligare. Då det är professionella aktörer som beskriver oklarheten anser vi det rimligt att frågan aktualiseras inom berörd verksamhet. Ur ett systemteoretiskt perspektiv (Von Bertalanffy, 2015) får det större genomslagskraft än att enskilda professionella aktörer gör ett ställningstagande.

De personer som har en nära relation till barnet är, i professionella sammanhang, oftast inte samma personer som har mandat att avgöra beslut. De som kan beskriva barnet samt framföra dess röst finns oftast inom barnets olika mikrosystem och de som har mandat att fatta beslut inom exosystemet. Det kan därför vara viktigt att tydliggöra om mötet har till avsikt att fatta avgörande beslut eller om det huvudsakliga syftet är att framföra och lyssna till barnets röst och därefter avgöra vilka och hur många som ska bjudas in till mötet.

En stor del av det som framkom i studien handlade om på vilket sätt nätverksmötet kan anpassas efter det enskilda barnet. En del av anpassningarna kan den som är ansvarig för mötet förbereda på egen hand, ytterligare en del behöver förberedas tillsammans med andra och vissa anpassningar behöver ske under själva mötet. Wilson (2001) beskriver att det kan kännas enklare att utesluta barn från terapeutiska sammanhang och samma känsla blir begriplig även i det här sammanhanget. Det kan upplevas övermäktigt att förhålla sig till alla de anpassningar som nämns i undersökningen. För situationer som känns övermäktiga brukar det underlätta att ha någon slags karta eller rutin att hålla sig till. Frågan är hur en sådan skulle se ut inför ett nätverksmöte och hur den kan utformas inom berörda verksamheter? Ett första utkast till hur en sådan kan utformas kan förslagsvis utgå från de resultat som framkommit i aktuell studie, se bilaga.2.

Makrosystem

Barnets röst kan även framföras, på makronivå, genom lagar om barns rättigheter. Flera nämner professionella aktörers, såväl möjlighet som skyldighet, att påtala barnets rättigheter.

Vi konstaterade en process i de genomförda intervjuerna. I flera av intervjuerna var det initialt dominerande synsättet att barnet borde delta i nätverksmöten. Succesivt under intervjun nämndes fler tillfällen då det inte var lämpligt att barnet deltog. Någon nämnde en känsla av att det värderades högre om barnet deltog. Informanternas reflekterande under intervjuerna återspeglar dilemmat mellan barnets rätt att få uttrycka sig (Unicefs barnkonvention, 2009) samtidigt som det behöver skyddas från sammanhang de inte är mogna för (Wilson, 2001). Med hänvisning till ovanstående, är det relevant att ställa frågan om det i samhället finns en tendens, att barnets rätt till delaktighet värderas högre än barnets rätt till skydd? Vilka risker för det i så fall med sig i det här sammanhanget? Återigen med hänvisning till att överordnade strukturer har en större påverkan än underordnade anser vi att det är angeläget att betona vikten av att synliggöra beslut och värderingar samt dess konsekvenser på olika systemnivåer.

Barnets röst

Det framkom flera reflektioner kring svårigheterna att värdera, tolka samt vilken tyngd barnets röst skulle få i eventuellt beslutsfattande. Även om det inte har varit studiens syfte så belyses dilemman som visar på dessa svårigheter och som har ett samband med att barnet inte ska utsättas för överkrav av olika slag. Det kan även behöva tas hänsyn till beskrivna

dilemman vid bedömning om barnets deltagande, hur dess röst ska framföras och inte minst vilken betydelse den får.

Flera av våra intervjupersoner nämnde en osäkerhet om vems talan barnet för. Barnets uttryckta vilja, såväl som om den uttrycks direkt via barnet eller via någon annan, riskerar att vara ett uttryck för andras behov. Det kan vara en faktisk önskan och vilja hos barnet men som ändå mer tillgodoser andras behov. Detta skulle, ur ett systemteoretiskt perspektiv (Von Bertalanffy, 2015) kunna förstås utifrån att systemets balans hotas och att olika röster under nätverksmötet försöker bevara systemets jämvikt (Wiener, 1948). Med tanke på att system strävar efter jämvikt anser vi det angeläget att vara observant på när ”barnets röst” bidrar till att återställa en jämvikt som blir dysfunktionell. En naturlig förlängning av den reflektionen blir att även andra aktörer, såväl inom familjen som professionella, kan bidra till att bevara dysfunktionell jämvikt.

Head (2014) beskriver att barnets röst har fått en allt större påverkan genom ökade rättigheter för barn. Hon problematiserar frågan och menar att barnet, som inte har samma förmåga till långsiktigt tänkande som vuxna, inte bör ges för stort ansvar för de beslut som fattas. Hon poängterar att barnets röst bör vara central i de frågor som rör barnet men att själva beslutsfattandet är något som de vuxna bör ta ansvar för. Detta är något som flera informanter bekräftade. De uttryckte att det kan vara en skillnad mellan vad som är barnets vilja och vad som långsiktigt är bra för barnet. Head (2014) beskriver dilemmat och menar att barnets vilja kan vara genuin men att barnet om det förstod innebörden fullt ut skulle svara annorlunda. Ett barn kan, vilket beskrivs av en av informanterna, svara ja på frågan om det vill bo hos mamma. Det behöver inte utesluta att det även vill bo hos pappa. Head (2014) menar att frågan bör ställas i flera led så att barnet verkligen förstår vad det svarar på. Vidare behöver kommunikationen förstås utifrån relationen mellan de som kommunicerarar (Watzlawick et al., 1967). Själva orden kan för barnet få en annan innebörd är det innehållsmässiga om det sägs i konflikt eller i en situation där barnet känner sig ifrågasatt.

Metoddiskussion

En semistrukturerad intervju passade väl in för att besvara den valda frågeställningen då syftet var en ökad förståelse. De öppna frågorna har bidragit till att bredda och fördjupa resultaten. En nackdel med öppna frågor som följs av följdfrågor är dock att alla informanter inte får exakt samma frågor. Då det i resultatdelen framgår att de flesta uttryckt en viss åsikt bör det därför noteras att det med automatik inte betyder att de övriga varit av annan åsikt, utan

snarare att den specifika frågeställningen inte varit aktuell under alla intervjuer. Extra framgångsrika var frågorna om konkreta exempel på nätverksmöten som gått bättre eller sämre. Tack vare de reflektioner som informanterna gjorde i samband med dessa frågor synliggjordes det som inte var uppenbart från början.

Frågeställningen om vem och vad som påverkar barnets fysiska medverkan vid nätverksmöten var ämnad som inledning till den tänkta huvudfrågan; hur barnets röst framförs vid nätverksmöten. Vid intervjuer och resultatsammanställning kunde vi konstatera att bedömning av barnets medverkan, möjlighet för barnets röst att bli framförd samt hur barnets röst framförs ömsesidigt påverkade varandra. Positivt var att frågeställningarna därmed blev belysta från olika synvinklar. Informanternas beskrivning av grundläggande förutsättningar för barnets möjlighet att framföra sin röst tenderade att överskugga frågeställningen om hur rösten framförs. Undersökningen hade en induktiv ansats och det var viktigt att det som varit angeläget för våra informanter framkom. Frågeställningarna blev dock vidare än planerat och kunde ha preciserats, men då med risk att frågeställningen inte blivit brett belyst. Avsikten var att göra en manifest innehållsanalys. Som tidigare beskrivet är det omöjligt att helt undvika tolkningar av det latenta innehållet (Graneheim och Lundman, 2004). Intervjuerna gav möjlighet för informanterna att sätta ord på sina reflektioner vilket har bidragit till ett minskat behov av att tolka innehållet. Vid avlyssning och kodning (Graneheim & Lundman, 2004) tillkom succesivt färre nya koder. Resultatet började kännas mättat (Malterud, 2014). Hade fler intervjuer gjorts hade val av koder och tema troligtvis bekräftats och det hade sannolikt även dykt upp någon ny synvinkel.

Intervjuerna ägde rum i det landsting vi själva arbetar i, vilket kan ha inneburit att informanterna påverkats av skäl som lojalitet och solidaritet. Ett sätt att minimera den risken var att genomföra intervjuer på den andres arbetsplats. Intervjuer och analys har, som tidigare beskrivits, varit en parallell process vilket bl.a. medfört att främst följdfrågorna har utvecklats under undersökningsperioden. Dessa processer kan vara positiva i ett utvecklingsarbete på en arbetsplats men gör det omöjligt att göra om undersökningen med samma resultat. Framtagande av resultat samt analys (Graneheim & Lundman, 2004) har gjorts gemensamt, vilket inneburit en större möjlighet att tolka resultaten från olika synvinklar. En risk är dock att vi begränsat varandra i strävan efter konsensus. En möjlighet hade varit att först göra kodningen på egen hand och därefter jämföra och ställa samman.

Ett kriterium för urvalet av terapeuter i undersökningsgruppen var antalet yrkesverksamma år, vilket av naturliga skäl bidragit till att yngre och mindre erfarna terapeuter inte tillfrågats. Detta kan ha bidragit till att det varken finns med synpunkter och/eller problematiserande som kan vara mer vanligt för oerfarna men inte heller nyare kunskap och metoder som troligtvis är mer förekommande bland nyutexaminerade.

Slutsatser

En slutsats utifrån vår undersökning är att så gott som alla möten kan anpassas så att det enskilda barnet kan närvara och framföra sin röst. En annan slutsats är att barnet inte bör närvara i alla möten. Det framkom viss osäkerhet om vem som har det yttersta ansvaret i bedömning av barns delaktighet. Det fanns en stor sammantagen kunskap om både verbala och ickeverbala tekniker och metoder, att använda för att framföra barnets röst. I undersökningen framkom det känslomässiga klimatets betydelse för att barnets röst ska framföras och bli hörd.

Förslag på fortsatt forskning

Under studien har vi uppmärksammat flera nya idéer kopplat till det underlag vi undersökt. Ett forskningsområde skulle vara att utveckla nuvarande frågeställningar över tid för att se om vårt uppsatsarbete gjort några avtryck. Görs fler och mer medvetna bedömningar om barns deltagande? Kommer barnen mer till tals? Använder de professionella fler metoder eller tekniker för att underlätta barnfokus under mötet? Anpassas mötesformen så mycket som man i våra intervjuer uttrycker att den skulle behöva? För ett vidare perspektiv skulle det vara spännande att i intervjuform möta barnen och deras föräldrar för att fråga om hur de upplevt sitt eget deltagande, under ett nätverksmöte, och hur de uppfattar att de kommit tals. Studien skulle även kunna inkludera professionella från andra verksamheter som skola och socialförvaltning.

Som nämnts, under rubriken resultatdiskussion, hade ett annat forskningsområde varit att göra mätningar utifrån barnets känsla av sammanhang; begriplighet, hanterbarhet och meningsfullhet (Antonovsky, 2005). Stämmer vår tidigare beskrivna hypotes att ett väl genomfört nätverksmöte skulle öka barnets känsla av sammanhang?

Ytterligare ett forskningsupplägg hade varit att, på motsvarande sätt som Cederborg (1997) studerade barns delaktighet i familjeterapi, studera hur barnets röst under pågående nätverksmöte, framförs samt i vilken omfattning nätverksmöten har barnfokus. Flera

informeranter efterfrågar fler icke verbala samtalsmetoder vilket hade varit ett angeläget forskningsområde. Att inkludera yngre barn i forskningsunderlaget hade då troligtvis varit gynnsamt.

Referenser

- Ackerman, N. (1970). *Family therapy in transition*. Boston: Little, Brown.
- Antonovsky, A. (2005) Hälsans mysterium. Stockholm. Natur och Kultur.
- Arrias, M. (2008). *Barnets röst i familjeterapi. Får vi också höras?* Vetenskapligt arbete, 15 högskolepoäng vid psykoterapeutprogrammet med inriktning mot familjeterapi. Göteborgs universitet, Institutionen för socialt arbete.
- Von Bertalanffy, L. (2015). *General System Theory*. New York: George Braziller.
- Bronfenbrenner, B. (1979). *The ecology of human development. Experiments by nature and design*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Carlsson, B. (1991). *Kvalitativa forskningsmetoder för medicin och vetenskap*. Solna : Almqvist & Wiksell
- Cederborg, A-C. (1997). Young children´s participation in family therapy talk. *The American Journal of Family Therapy*, 25, 28-38.
- Graneheim, U. H., & Lundman, B. (2004). Qualitative content analysis in nursing research: concepts, procedures and measures to achieve trustworthiness. *Nurse Education Today*, 24, 105-112.
- Hansson, K. (2001). *Familjebehandling på goda grunder*. Växjö: Gothia.
- Head, A. (1998). The child´s voice in child and family social work decision making: the perspective of a guardian ad litem. *Child and Family Social Work*, 3, 189-196.
- Hedberg Eriksson, K., Tenerz, B., Ström, M., & Moody Källberg, M. (2013). *Engagerande nätverksmöten. Metod och praktisk tillämpning*. Stockholm: Gothia Fortbildning.
- Hälso- och sjukvårdslag (1982:763) 3f§
- Korner, S. (1988). Family therapists and children: A case of neglect? *Psychotherapy in Private Practice*, 6, 101-112.
- Lentz, J. (2015). Inddragelse af ”Barnet Stemme” og udvikling af netværksmøder og læringsfællesskaber. *Paedagogisk Psykologisk Tidsskrift*, 52, 16-25.

- Lindh, T. (2013). *Barns beskrivningar av familjeterapi: Barnen kan visa oss vägen*. Vetenskapligt arbete, 15 högskolepoäng vid psykoterapeutprogrammet med inriktning mot systemisk familjeterapi. Linköpings universitet, Inst. för klinisk och experimentell medicin, Barn och ungdomspsykiatri.
- Malterud, K. (2014). *Kvalitativa metoder i medicinsk forskning. En introduktion*. Lund: Studentlitteratur.
- Mårtens, Y. (2015). *Vad säger barnen?* Stockholm: Bokförlaget Atlas.
- Pernebo, K. (2016). *Små barns erfarenhet av att gå i behandling och deras berättelser om sin våldsutsatta förälder, intervjustudier med barn som varit exponerade för våld i sin familj*. Föreläsning vid Svenska föreningen för familjeterapis vetenskapliga symposium, Karlstad 2016. Hämtad 16 oktober 2016 från <http://www.sfft.se/varmland/varmkal.htm>
- Piaget, J. (2008). *Barnets själsliga utveckling*. Stockholm: Norstedts Akademiska Förlag.
- Socialtjänstlag (2001:453) 2 kap. 7§
- UNICEF Sverige (2009). *Barnkonventionen: FN:s konvention om barnets rättigheter*. Stockholm: UNICEF Sverige.
- Vetenskapsrådet (2012). Hämtad 27 oktober 2016 från <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>
- Watzlawick, P., Beavin, J., & Jackson, D. (1967). *Pragmatics of human communication: a study of interactional patterns, pathologies, and paradoxes*. New York: Norton.
- Wiener, N. (1948,1961). *Cybernetics: Or control and communication in the animal and the machine. (2:a upplagan)*. Cambridge: MIT Press
- Wilson, J. (2001). *Barnets röst i utredning och behandling*. Stockholm: Mareld.
- Zilbach, J. J. (1986). *Young children in family therapy*. New York: Brunner/Mazel.
- Överenskommelsen, uppdrag psykisk hälsa. Hämtad 19 september 2016 från <http://www.psynk.se>

Bilaga 1.

Frågeguide

Vi genomför en vetenskaplig undersökning inom ramen för vårt uppsatsarbete vid psykoterapeutprogrammet med inriktning familjeterapi vid Linköpings universitet.

Vi är intresserade av dina beskrivningar av hur barnets röst framförs vid nätverksmöten. Våra frågor syftar till beskrivningar av barn i skolålder, 6-17 år.

1 Bakgrund intervjuperson

1.1 Vilket yrke har du?

1.2 Hur länge har du arbetat på BUP?

1.3 Var har du jobbat tidigare?

1.4 Hur länge har nätverksarbete varit en del av ditt arbete?

1.5 Beskriv din erfarenhet av att på olika sätt arbetat med nätverksmöten!

2 Fysisk medverkan

2.1 Vad tänker du om barnets fysiska medverkan vid nätverksmöte?

- Fördelar
- Nackdelar/risker

2.2 Beskriv vad du tror avgör om barnet är fysiskt närvarande eller inte!

- Vilka faktorer påverkar?

2.3 Beskriv vem/vilka som avgör om barnet är fysiskt närvarande eller inte?

- Terapeut, förälder, skolpersonal, barnet, annan?

3 HUR framförs barnets röst vid nätverksmöten

3.1 Beskriv olika sätt på hur barnets röst kan framföras på ett nätverksmöte! Metoder och tekniker.

- Innan mötet
- Under mötet
- Efter mötet
- Om barnet närvarar
- Om barnet inte närvarar
- Vad tycker du är viktigt att tänka på för att få fram barnets röst?

4 Konkreta exempel på hur barnets röst framförts.

4.1 Har du något exempel på nätverksmöten som gått speciellt bra.

- Berätta om det!
- Vad påverkade?

4.2 Har du något exempel på nätverksmöten som gått speciellt dåligt?

- Berätta om det!
- Vad påverkade?

Bilaga 2.

Checklista inför nätverksmöten med barnfokus

Checklista att använda som guide för fler idéer om hur barnets röst kan framföras på nätverksmöten och för att underlätta bedömning av barnets deltagande. Här sammanfattas den kunskap våra informanter förmedlat tillsammans med råd från nätverksgruppen från Västerås (Hedberg Eriksson, Tenerz, Ström & Moody Källberg, 2013).

Initialt behövs en bedömning om barnets fysiska deltagande. Bedömningen ska utgå från att det är till stöd och hjälp för barnet att delta samt att det inte förhindrar själva syftet med mötet. Bedömningen får ligga till grund för fortsatt planering av förmöten och nätverksmötets upplägg vad gäller såväl tid som rum, omfattning av inbjudna deltagare och hur många professionella aktörer som behöver engageras i olika uppgifter.

Interventioner innan mötet

Tydliggöra syftet med mötet, planera vilka frågor som ska lyftas.

Eventuella faktorer som förhindrar barnfokus bör klargöras och redas ut.

Förbereda barnet inför mötet och att tillsammans med barnet och dess föräldrar komma överens om barnets deltagande samt hur barnets röst ska framföras.

Interventioner då barnet inte är fysiskt närvarande

Mötesdeltagarna får utifrån sin egen relation till barnet beskriva barnet utifrån intressen eller vad man speciellt uppskattar hos barnet.

Mötesledaren kan ordna, eventuellt med hjälp av föräldern, någon speciell leksak, teckning eller foto av barnet som ställs i mitten av bordet som påminnelse om att låta barnets röst få ta plats.

Att läsa en dikt eller kort berättelse som passar barnets situation kan förstärka barnets perspektiv.

Utse ett språkrör som t.ex. kan läsa upp ett brev som skrivits tillsammans med barnet vid ett förmöte.

Att ha filmat eller gjort en ljudinspelning med barnet som spelas upp under mötet.

Att mötesledaren ber deltagarna att aktivt fundera på vad barnet skulle tänkt eller tyckt om en speciell fråga.

Interventioner då barnet är fysiskt närvarande

Be deltagarna inleda med vad man uppskattar hos barnet, skapa en positiv anda.

Mötet behöver anpassas vad gäller tid och rum. Vissa barn kan delta under delar av ett möte. Inled eventuellt med fika/mellanmål. Själva rummet kan iordningställas och anpassas så att t.ex. lagom stora stolar ställs fram till mötesdeltagarna.

Anpassa språket och strukturen så att alla förstår och kan hänga med.

Utse personer till de olika rollerna under mötet och beskriv dessa för barnet.

Även om barnet deltar kan det vara bra med ett språkrör som kan hjälpa barnet att formulera sig och påminna mötesdeltagarna om att lyssna aktivt. Man kan bestämma att barnet bara deltar i ett lyssnande.

Det är viktigt att barnets röst kommer fram tidigt under mötet, gärna med något inledande ”småprat”.

Sammanhangsmarkera ofta och låt barnet förstå processen för att känna sig delaktigt.

Använd ickeverbala metoder och material som tejpingsdockor eller känslkort. White board eller papper kan användas för att hjälpa barnet att visualisera ett uttalande med hjälp av symboler eller kryssfrågor.